

Velikonoční kvíz

Vlastivědného muzea v Olomouci

Správné odpovědi

muzeum
VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V OLOMOUCI

Otázka 1: Jak nazývají křesťané den, kterým začíná 40denní půst, vrcholící Velikonoční nedělí?

Správná odpověď na tuto otázku je **Popeleční středa**. Název tohoto dne je odvozen od slova „popelec“ – v kostele se popelem uděluje na čelo kříž. Křesťané jej vnímají jako znamení pokání a kajícnosti.

A co se skrývá za označeními pro další dny?

Šedivé úterý je třetím dnem Svatého týdne (předchází mu Květná neděle a Modré pondělí). Tento den by se měl podle tradic věnovat úklidu.

Škaredá středa následuje po Šedivém úterý. Věřící si v tento den připomínají Jidášovu zradu. Říká se jí také sazometná, protože se měly vymetat saze z komína.

Smrtná neděle je pátá postní neděle – po ní zbývají do Velikonoc dva týdny. Z vesnic a měst se vynáší Smrt jako symbol zimy, nemocí a dlouhých nocí. Tento zvyk spadá už do předkřesťanských dob.

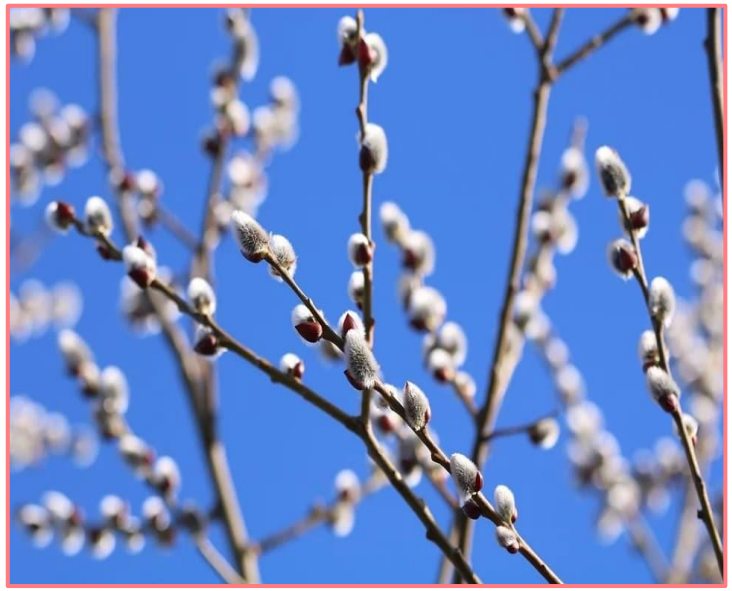
Otázka 2: Květná neděle je prvním dnem svatého týdne a připomíná Kristův příjezd do Jeruzaléma. Jak se jí říkalo na Moravě?

Správná odpověď je **Květnica**.

Výraz **Palmová neděle** patří do oblasti Horácka.

O **Beránkové neděli** byste mohli slyšet v jižních Čechách.

Svatý týden či Pašijový týden je významné období křesťanského liturgického roku, ve kterém si křesťané připomínají poslední týden Ježíšova pozemského života, jeho smrt na kříži a vzkříšení.

Pojmenování jsou odvozena od pučících (kvetoucích) prutů nebo jiných svazků. Slovo palmová je odvozeno od **palmových větví**, kterými podle Bible vítali v Jeruzalému Ježíše Krista. Jazykovědci se domnívají, že výraz Květná vznikl proto, že překladatel evangeliáře **neměl k dispozici slovanské slovo pro palmu**.

Otázka 3: Na Zelený čtvrtek se v českých zemích peklo obřadní pečivo z kynutého těsta a potíralo se medem. Jak se pečivo nazývá?

Správná odpověď zní **jidáše**. Jedná se o pečivo různých tvarů (bochánky, preclíky, spirály, podkovy, točenice) pojmenované podle biblické postavy Jidáše. **Mazanec** (nebo také velikonoční beránek) se pekl později.

→ Recept na jidáše ←

Otázka 4: Tradice velikonočního hrkání hrkačkami je u nás známá od 2. poloviny 19. st. Kolik dní mají chlapci „hrkat"?

Správná odpověď zní: **3 dny (od Zeleného čtvrtka do Bílé soboty)**.

- Tato tradice, která je spojená s hrkáním, hrčením, klepáním, klapotáním, řehtáním nebo rachtáním, znamená obchůzky a koledy plné dřevěného rámusu.
- Je výsadou chlapců a čas hrkání je vymezen mlčením kostelních zvonů.
- Tradice hrkání je u nás popisována od 2. poloviny 19. st.

Video – jaký zvuk dělají hrkačky?

Otázka 5: Ve kterém roce se slavil poprvé Velký pátek jako obnovený státní svátek v České republice?

Správná odpověď je rok **2016**.

Velký pátek se jako svátek slaví také např. v Dánsku, Estonsku, Finsku, Francii, na Kypru, v Lotyšsku, Lucembursku, na Maltě, v Německu, Nizozemí, Norsku, Portugalsku, Řecku, na Slovensku, v Anglii a Walesu, ve Španělsku, Švédsku a Švýcarsku.

Velký pátek byl v České republice slaven jako státní svátek do 50. let 20. století. V říjnu 2015 Poslanecká sněmovna schválila návrh zákona obsahující Velký pátek jako svátek. V prosinci tato novela zákona prošla nejtěsnější možnou většinou v Senátu a poté zákon podepsal prezident České republiky.

Otázka 6: Na Olomoucku je na Bílou sobotu součástí velikonočních oslav křesťanská tradice oslavující vzkříšení Krista. Jak se tradice nazývá?

Tradice se nazývá **Matičky** nebo také Ježíškovy matičky či Vynášení Pánbučka.

- Představují symbolické **ukřižování Ježíše Krista** a oslavují jeho **vzkříšení**.
- Na Bílou sobotu si mládež z kostela odnáší symbolické liturgické předměty, ty obvykle v průvodu s hudbou donesou do své obce, kde je nazdobí a druhý den, na Boží hod velikonoční, je opět v průvodu přinesou do kostela, kde potom proběhne slavnostní božíhodová mše
- Tradice Matiček byla v plném rozsahu obnovená jen ve farnostech bohuňovické (Bohuňovice, Lašťany) a dolanské (Dolany, Bělkovice).

Více se můžete dozvědět zde

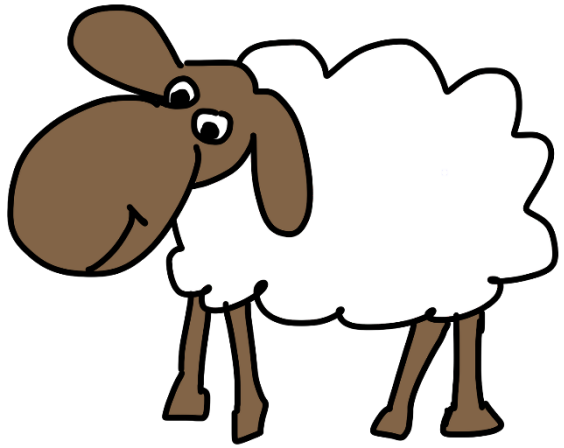

Otázka 7: V roce 1870 na Hané bylo na Boží hod Velikonoční jehně pokrm pro:

Správná odpověď je **chudé**.

Magdalena Úlehlová-Tilschová píše o jehněti jako o pokrmu chudých na Hané kolem roku 1870:

„U nás v hody zabíjávali beránka, ty bohatší mívali jalůvku… a ty chudobnější beránka!“

V jiném kraji, na Českobrdsku, bylo pečené jehně kolem roku 1890 svátečním přepychem zámožných.

Otázka 8: Na Velikonoční pondělí je stále živá tradice pomlázky a koledování. Jak se této tradici říkalo na Hané?

Na Hané se používal výraz **mrskut** (nebo taky mrskot, mrskanda, mrskačka).

A odkud pochází další slova?

- Pojem **šlahačka** pochází z jihovýchodní Moravy.
- **Šmigrust** (šmykustr, šmerkous) pochází ze severní Moravy.
- **Tatarec** se vyskytuje na některých místech Opavska.

Otázka 9: Z jaké doby pochází nejstarší doklad o obdarování vejci v českých zemích? Pochází z paměti kláštera sv. Jiří v Praze.

Správná datace je **polovina 14. století**.

Podle pamětí kláštera přišli o Velikonocích na koledu kanovníci a dostali od abatyše každý po osmi barevných vejcích.

- Malované a zdobené vejce mají bohatou historii, o tom svědčí např. obyčej klást vejce zemřelým do hrobu.
- Velikonoční koleda byla u nás ve středověku obyčejem v různých vrstvách společnosti světské i duchovní.

Otázka 10: Na obrázku jsou velikonoční vejce vyzdobena tradiční hanáckou metodou. Čím jsou vejce ozdobena?

Vejce jsou ozdobena **slámou**.

Co o této metodě říká paní Marie Záhorová, která podle této metody dnes zdobí velikonoční vejce?

Video a článek zde:

Literatura

- FROLCOVÁ, Věra. *Velikonoce v české lidové kultuře*. Vydání druhé. V Praze: Vyšehrad, 2020. 287 stran.
- *Velikonoční slavnosti na Hané, Matičky a Ježíškovy Matičky, Vynášení Pánbučka*, 2020, Olomoucký kraj

